

Zwakke economie treft regio's verschillend

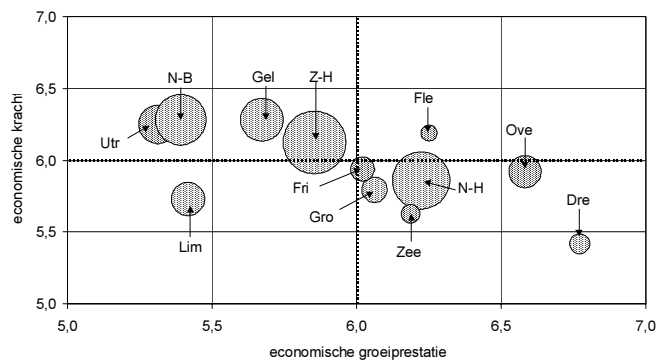
De zeer bescheiden groei van de economie met 0,2% in 2002 is op uiteenlopende wijzen zichtbaar in de groeiprestaties van de Nederlandse regio's. De vorig jaar geconstateerde ontwikkeling, dat met name de regio's in het zuidelijk deel van ons land gevoelig zijn voor omslagen in de conjunctuur, wordt in 2002 in versterkte mate bevestigd. Alle regio's in Noord-Brabant en Limburg scoorden in 2002 op het aspect 'economische groeiprestatie' lager dan landelijk gemiddeld, waar vorig jaar nog enkele zuidelijke regio's boven de nationale streep zaten. Midden-Limburg is de hekkensluiter op de economische top 40 van Nederlandse regio's, maar ook de in economisch opzicht belangrijke regio's Zuidoost-Brabant, Midden-Brabant en Noordoost-Brabant bungelden in de staart. Ruimtelijk gezien heeft de groep zwak presterende regio's zich vanuit het zuiden naar het midden en oosten van het land uitgebreid. De provincie Utrecht scoort evenals Gooi- en Vechtstreek ondergemiddeld. Een zelfde patroon zien we in het Rivierenland, Arnhem-Nijmegen, de Achterhoek en het oostelijk deel van Zuid-Holland. De verhoudingsgewijs best presterende regio's zijn in het noorden en westen van ons land te vinden. Zuidwest-Drenthe, Zuidwest-Overijssel en Noord-Drenthe vormen de 'top 3' van sterkste groeiregio's. Maar ook het westen van ons land, zoals de agglomeratie Haarlem, Delft en Westland en het al langer bovengemiddeld presterende Alkmaar en omgeving verbeterden hun positie. Ook Groot-Amsterdam, dat vorig jaar relatief gevoelig bleek voor de conjunctuuromslag, heeft zich enigszins kunnen herstellen. Deze conclusies kunnen worden getrokken uit de nieuwste serie regionale studies die in juni 2003 door de het regioteam van de Stafgroep Economisch Onderzoek zijn gepresenteerd.¹

¹ U vindt de twaalf provinciestedies integraal op www.rabobankgroep.nl/kennisbank. Naast 'economische rapportcijfers' analyseren de publicaties dit jaar de toeristische-recreatieve sector, waarbij we hebben gekeken naar het provinciale beleid, de structuur en de economische betekenis van deze groeisector in de Nederlandse regio's. Zie voor een samenvatting hiervoor themabericht 12.

Flevoland blijft overall-winnaar

De voorgaande samenvatting heeft betrekking op de indicator 'economische groei', die vrij vertaald als de economische thermometer van de Nederlandse regio's kan worden gezien. Daarnaast hebben we in het onderzoek een waarde toegekend aan de 'economische kracht', die vooral op structuurkenmerken is gebaseerd². Als we de uitkomsten op provincieniveau presenteren en daarbij beide deelindicatoren in ogenschouw nemen, komt Flevoland als beste provincie uit de bus (figuur 1). Deze jonge en moderne provincie zit in het goede kwadrant van de figuur (rechtsboven).

Figuur 1. Economische prestatie en kracht per provincie (2002)³

De prestaties van Limburg zijn daarentegen veel bescheidener. Hier zijn zowel de economische groei als de kracht ondergemiddeld. Figuur 1 is een nuttige nuancering op de eerder gedane enigszins sombere uitspraken over Noord-Brabant, Utrecht en delen van Gelderland. De groeiprestaties hier vallen weliswaar tegen, maar de economische kracht blijft bovengemiddeld. Drenthe en Overijssel zijn er daarentegen nog niet in geslaagd om de groei in kracht om te zetten.

Waar de voorgaande analyse beperkt bleef tot de 12 provincies, onderscheiden we in tabel 1 en figuur 2 40 Nederlandse regio's .

² Zie het kader op pagina 3 voor een verklaring van de gehanteerde begrippen.

³ De omvang van de cirkels in figuur 1 is een maat voor de omvang van de provinciale economie. Zuid-Holland had in 2001 het grootste Bruto Regionaal Product (ruim 80 miljard euro), Flevoland het kleinste (bijna 5,5 miljard euro).

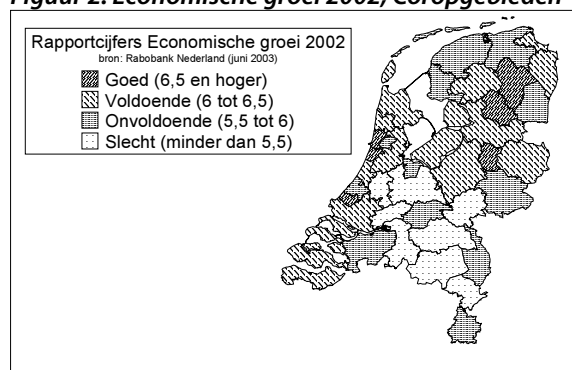
Tabel 1. Economisch presteren en economische kracht op Coropniveau (2002)⁴.

	Prestatie	Positie	Kracht	Positie
Oost-Groningen	6,3	11	5,4	37
Delfzijl en omgeving	6,0	19	6,2	14
Overig Groningen	5,9	21	5,8	26
Noord-Friesland	5,9	22	5,9	23
Zuidwest-Friesland	5,9	23	5,6	33
Zuidoost-Friesland	6,2	14	6,3	5
Noord-Drenthe	7,0	3	5,8	27
Zuidoost-Drenthe	5,5	32	4,9	40
Zuidwest-Drenthe	7,8	1	5,6	34
Noord-Overijssel	6,4	9	5,8	25
Zuidwest-Overijssel	7,3	2	5,8	24
Twente	6,1	18	6,1	16
Veluwe	6,1	16	6,3	9
Achterhoek	5,8	29	6,1	17
Arnhem/Nijmegen	4,9	37	5,8	28
Zuidwest-Gelderland	5,9	26	7,0	1
Utrecht	5,3	36	6,3	11
Kop van Noord-Holland	6,3	12	5,9	22
Alkmaar en omgeving	6,4	7	5,7	29
IJmond	6,5	6	5,4	36
Agglomeratie Haarlem	6,6	4	6,3	8
Zaanstreek	5,9	24	6,2	15
Groot-Amsterdam	6,1	17	5,9	20
Het Gooi en Vechtstreek	5,7	31	5,7	31
Aggl. Leiden, Bollenstreek	6,2	15	6,3	6
Aggl. 's-Gravenhage	5,8	30	5,7	30
Delft en Westland	6,6	5	6,5	3
Oost-Zuid-Holland	4,8	39	6,3	12
Groot-Rijnmond	6,4	8	6,6	2
Zuidoost-Zuid-Holland	5,4	33	5,4	38
Zeeuwsch-Vlaanderen	6,0	20	6,0	19
Overig Zeeland	6,4	10	5,3	39
West-Noord-Brabant	5,8	27	6,3	7
Midden-Noord-Brabant	5,4	35	6,1	18
Noordoost-Noord-Brabant	5,4	34	6,3	10
Zuidoost-Noord-Brabant	4,9	38	6,4	4
Noord-Limburg	5,9	25	5,9	21
Midden-Limburg	4,5	40	5,7	32
Zuid-Limburg	5,8	28	5,6	35
Flevoland	6,3	13	6,2	13

⁴ Landelijk gemiddelde is een 6; bij positie: 1 = beste of hoogste, 40 is laagste.

Zuidoost Nederland blijft achter

Deze invalshoek maakt duidelijk, dat ook binnen provincies groeiverschillen bestaan en duidelijke ruimtelijke patronen aanwezig zijn. Als we als eerste naar de regio's met achterblijvende economische prestaties kijken, zien we de min of meer 'traditioneel' zwakke regio's in de noordelijke periferie van ons land (Noord-Groningen en Noord-Friesland, Zuidoost-Drenthe). In deze gebieden heeft vooral een tegenvallende export- en omzetgroei de regionale economie parten gespeeld. We zien ook een opvallend achterblijvend gebied in midden en zuid/oost Nederland, regio's die nog niet zo lang geleden, ten tijde van de hoogconjunctuur, tot de top van economisch Nederland behoorden.

Figuur 2. Economische groei 2002, Coropgebieden

De noordvleugel van de Randstad groeit (uitgezonderd de weinig dynamische Zaanstreek) relatief sterker dan de zuidvleugel, waar de oostelijke delen van Zuid-Holland inmiddels tot de achterblijvende regio's van ons land behoren. Ook op de vier deelindicatoren van economische groei toont Noord-Holland weinig zwakheden. Vergeleken met het voorgaande jaar heeft Groot-Amsterdam de prestaties op winst- en exportgroei weten te verbeteren, waarmee deze regio zich hersteld lijkt te hebben van de tegenvallers die in 2001 werden behaald. De Kop van Noord-Holland behoort ook dit jaar weer tot de beter presterende regio's, mede dankzij een goede werkgelegenheids- en omzetgroei. De tegenvallers in Utrecht zitten 'in de breedte'. Alle vier deelindicatoren van economische groei verdienen minder dan een 6, hetgeen op onvoldoendes duidt. Overigens blijkt uit de regionale opsplitsing van Utrecht dat alleen de subregio 'Heuvelrug' zich aan het tegenvallende beeld kan onttrekken. Alle andere

Utrechtse regio's, waaronder ook de grootstedelijke gebieden Amersfoort en Utrecht, doen het ondergemiddeld. Alleen de omzetgroei in West-Utrecht is bovengemiddeld geweest.

Toelichting bij het 'Economisch Rapportcijfer'

Hoe heeft de regionale economie het in 2002 gedaan? Deze vraag wordt beantwoord aan de hand van een 'rapportcijfer' voor de economische groeiprestatie en de economische kracht van de Nederlandse regio's. Een zes of hoger betekent dat de regio boven het Nederlandse gemiddelde scoort. Een waardering met een cijfer onder de zes duidt op een minder dan gemiddelde prestatie en wordt daarom als onvoldoende beoordeeld. De economische groeiprestatie wordt bepaald op basis van de groei van de winst, de export, de omzet en de werkgelegenheid in het bedrijfsleven in de regio. De kracht van de economie wordt beoordeeld aan de hand van de turbulentie, de sectorsamenstelling, de exportgerichtheid en de investeringsbereidheid van de verschillende bedrijven. Met turbulentie wordt bedoeld: de 'verjonging' van het regionale bedrijfsleven, zowel door starters uit de regio zelf als door oprichting van nevenvestigingen door bedrijven van elders. Turbulentie en sectorsamenstelling geven een indicatie van het toekomstperspectief van het bedrijfsleven, terwijl de exportgerichtheid en investeringsbereidheid een indruk van de kwaliteit van het ondernemerschap geven. De rapportcijfers zijn berekend op basis van verschillende bronnen, o.a. van de Kamer van Koophandel (Erbo-enquête) en de werkgelegenheids-cijfers uit het zogenoemde LISA-bestand.

'Gooi en Vechtstreek' geldt als een regio met een in het algemeen lage economische dynamiek. Hier is de werkgelegenheidsgroei bovengemiddeld geweest, maar de drie andere deelindicatoren van groei zaten duidelijk onder de landelijke lijn.

De Drentse regio's die ook nu weer relatief mooie groeieresultaten hebben geboekt, hebben dit vooral te danken aan omzet-, export- en winstgroei. Een tegenvallende ontwikkeling van de werkgelegenheidsgroei heeft ertoe geleid dat Noord-Drenthe door Zuidwest-Overijssel (onder aanvoering van Deventer) van de eerste plaats is verdreven, maar

verder blijft deze regio goed presteren.

Bij de interpretatie van figuur 2 moet worden opgemerkt, dat incidentele invloeden vooral in kleinere regio's zichtbaar kunnen zijn. Zeker als bepaalde sectoren of activiteiten de regionale economie domineren, (zoals IJmond met haar staalcomplex en Delfzijl en omgeving waar enkele grote basischemie en -metaalbedrijven relatief belangrijk zijn) kunnen incidenten het totaalbeeld beïnvloeden. Deze regio's laten in de loop van de tijd een enigszins 'springerig' beeld zien, waarbij de komst van de eerste spreekwoordelijke zwaluw (bijvoorbeeld in IJmond) nog niet op de economische zomer hoeft te duiden.

Winnaars en verliezers?

De nieuwste uitgave van de provinciestudies is de vierde op rij. Dat geeft de gelegenheid om de ontwikkelingen in de periode 1999-2002 verder uit te diepen, hoewel een periode van vier jaar waarschijnlijk te kort is om structurele winnaars en verliezers te ontdekken. Als eerste onderzoeken we welke regio's op het punt van economische groei een consequent stijgende of dalende ontwikkeling laten zien. We zien dan 5 consequente groeiers: Delfzijl e.o. (van 4,6 naar 6,0), Zuidwest-Drenthe (van 6,0 naar 7,8), Zaanstreek (van 5,1 naar 5,9), Groot-Rijnmond (van 5,4 naar 6,4) en 'overig' Zeeland (van 5,6 naar 6,4). Daar tegenover staan drie 'verliezers', die in de periode van vier jaar steeds lagere cijfers hebben behaald. Dat zijn Arnhem/Nijmegen (van 7,0 naar 4,9), Utrecht (van 7,1 naar 5,3) en Noordoost-Brabant (van 6,3 naar 5,4).

Een tweede invalshoek betreft de spreiding tussen de groeiscoringen van de 40 regio's in de periode 1999-2002. Statistische berekeningen geven aan, dat de regio's per saldo niet meer of minder uit elkaar zijn gegroeid. De omzetgroei kent een betrekkelijk geringe spreiding, de resultaten op export- en winstgroei lopen binnen de 40 regio's meer uiteen. Ons land werd in deze periode in regionaal-economisch opzicht dus niet eenvormiger, hetgeen gegeven het betrekkelijk korte onderzochte tijdsbestek geen verbazing wekt. Overigens blijkt uit een statistische analyse van de spreiding van de economische *kracht*, dat deze tussen de verschillende regio's minder spreiding kent dan de economische

groei. De verschillen in economische kracht tussen de regio's worden vooral veroorzaakt door verschillen in productiestructuur. De turbulentie in het bedrijfsleven (saldo van starters en oprichtingen) varieert binnen de regio's veel minder.

De derde verdieping gaat in op de jaarlijkse verschillen bij economische kracht van de individuele regio's. Al eerder hebben we geconstateerd, dat regio's van jaar tot jaar onderlinge verschillen in economische groei vertonen. Het is verdedigbaar, dat naast economische groei ook economische stabiliteit bijdraagt aan de kracht van een regio. We tonen de economische stabiliteit met een diagram (figuur 3), waarin per regio het gemiddelde rapportcijfer voor economische groei in de periode 1999-2002 is weergegeven (de markering op de horizontale lijnen), alsmede de hoogste en laagste waarde in deze vier jaar (het begin- en eindpunt van de horizontale lijnen).

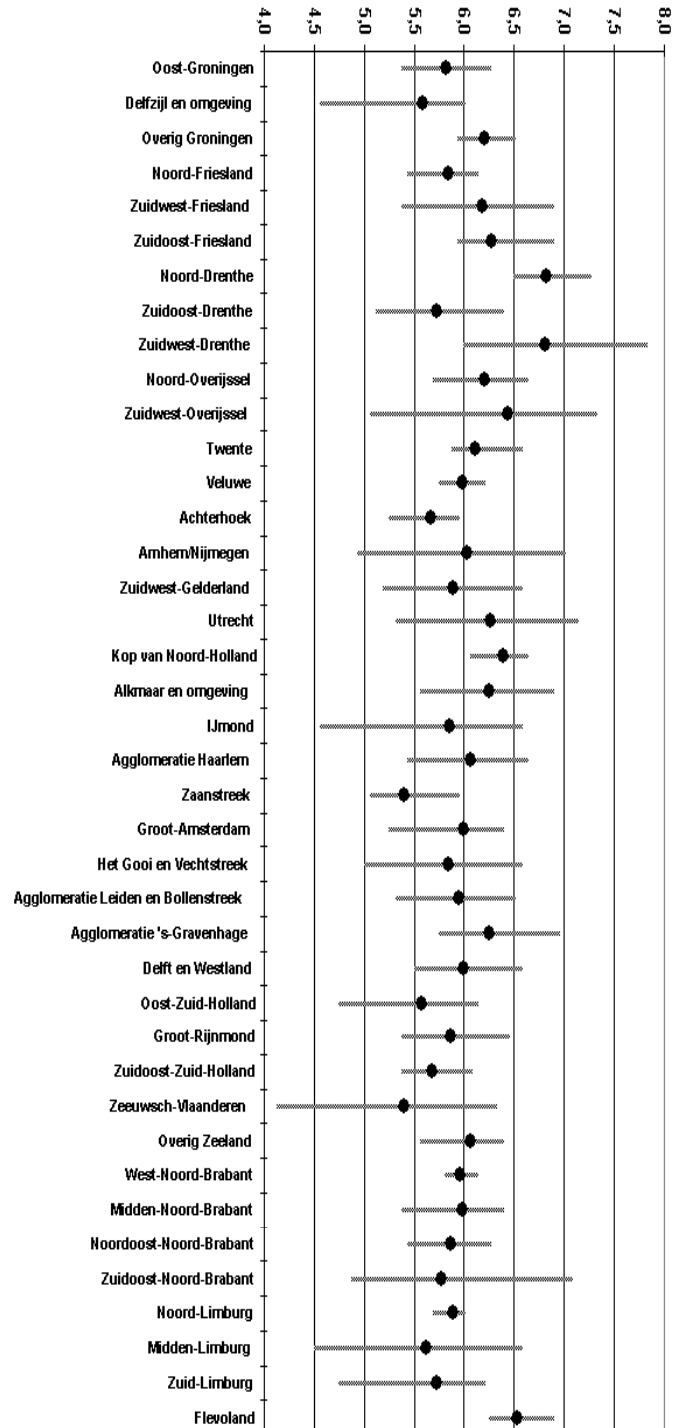
Tot slot

Vorig jaar constateerden we in ons onderzoek over 2001 dat de top-40 van Nederlandse regio's door de conjunctuuromslag behoorlijk door elkaar werd gegooid. Het nieuwste onderzoek (dat betrekking heeft op 2002) bevestigt dit beeld, hetgeen geen verbazing wekt omdat in conjunctureel opzicht zich geen drastische omslagen hebben voorgedaan. Het valt wel op, dat het deel van ons land dat in 2002 te kampen heeft gehad met een relatief (dat wil zeggen: ten opzichte van het landelijke gemiddelde) achterblijvende groei, zich vanuit zuid-Nederland heeft uitgebreid naar de aangrenzende regio's in midden- en oost-Nederland.

Evenals vorig jaar zijn de regio's met het beste rapportcijfer voor economische groei in het noorden van het land (Drenthe, Overijssel) te vinden. De dragers van de rode lantaarn moeten we in het zuiden van het land zoeken (Midden-Limburg, Zuidoost-Brabant), maar ook Utrecht komt niet sterk uit de verf. Uit het feit, dat Utrecht en Zuidoost-Brabant in 1999 en 2001 juist het hoogste rapportcijfer voor economische groei hadden, kan worden geleerd dat een hoge score 'nu' geen 'garantie voor de toekomst' geeft, maar ook dat zwakke regio's niet eeuwig in de staart van het peloton behoeven te hangen. Voorwaar een uitdaging voor allen, zowel in de publieke als

private sfeer, die zich verbonden voelen met hun regionale economie en aan versterking daarvan willen bijdragen.

Figuur 3. Economische stabiliteit 1999-2002 (rapportcijfer voor groei)

Juni 2003

Willem van der Velden (030 - 2162478)

W.Velden@rn.rabobank.nl